

методики можуть бути доступними широкому загалу громадськості, то конкретні (окремі) повинні бути доступні тільки для службового використання експертами спеціалізованих державних експертних установ, слідчими, прокурорами, суддями. Підбиваючи підсумки, треба зазначити, що подальше удосконалення судово-експертної діяльності можливе лише за умов плідної співпраці законодавців, вчених, науковців, практиків, постійного обміну досвідом із зарубіжними колегами, поширення передового досвіду експертної практики.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Клименко Н. І. Судова експертологія : курс лекцій. Київ: Ін Юре, 2014. 528 с.
2. Моїсєєв О. М. Використання експертами державних судово-експертних установ стороннього науково-технічного обладнання. Правничий часопис Донецького університету, 2015. № 1. С. 67–69.
3. Моїсєєв О. М. Експертна технологія і критерії оптимізації її застосування: матеріали міжнародної наук.- практ. конф.; м. Донецьк, 24 листоп. 2013 р. Донецьк: ТОВ Норд Комп'ютер, 2013. С. 386–390.
4. Пиріг І. В. Теоретичні основи експертної діяльності органів внутрішніх справ: монографія. Дніпропетровськ: Ліра ЛТД, 2011. 312 с.

М. В. Гузела

доцент кафедри кримінального права і процесу
Навчально-науковий інститут права,
психології та інноваційної освіти
Національного університету «Львівська політехніка»,
кандидат юридичних наук, доцент

ПРОБЛЕМА ЗАСТОСУВАННЯ АРЕШТУ МАЙНА ЯК ЗАХОДУ ПРОЦЕСУАЛЬНОГО ПРИМУСУ В КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ

Без державного примусу неможливим є здійснення кримінального провадження, оскільки таке провадження є особливим видом державно-владної діяльності. Однак, саме в кримінальному провадженні застосовується низка процесуальних процедур, які – з одного боку – обмежують в межах кримінального провадження деякі конституційні (особисті, майнові та ін.) права осіб, які залучаються до сфери кримінального процесу, а тому суб'єкти застосування таких процедур процесуального примусу зобов'язані беззаперечно виконувати одне із завдань кримінального провадження – забезпечувати охорону прав, свобод та законних інтересів прав осіб, які залучаються до сфери кримінального процесу, та чітко окреслювати межі застосовуваних процесуальних обмежень, оскільки – з іншого боку – без застосування процедур процесуального примусу неможливо виконати інші завдання кримінального провадження.

Процесуальний примус в кримінальних провадженнях може бути спрямований як на обмеження особистих прав особи (на особисту свободу, на свободу пересування, на вільний вибір місця проживання тощо), так і спрямовується на обмеження інших, в т.ч. і на майнових прав фізичних і юридичних осіб. При цьому, процесуальних обмежень (т.зв «майнового» примусу) зазнають саме майнові права учасників, які залучаються до сфери кримінального провадження. Одним з таких заходів процесуального «майнового» примусу є такий вид заходу забезпечення кримінального провадження як арешт майна.

Слід зазначити, що процесуальною підставою арешту майна є ухвала слідчого судді або ж суду. Зазначене положення обумовлене вимогою ст.41 Конституції України, якою регламентується виключно судовий порядок обмеження і позбавлення права на власність. Виходячи з положень чинного КПК України майнові права особи в кримінальному провадженні можуть бути примусово обмежені шляхом тимчасового вилучення майна або ж шляхом накладення арешту на майно. Якщо тимчасове вилучення майна є примусовим позбавленням підозрюваного або осіб, у володінні яких перебуває майно, можливості володіти, користуватися та розпоряджатися цим майном аж до вирішення питання про арешт цього майна або про його повернення [1], то арешт майна – це тимчасове, до скасування у встановленому КПК України порядку, позбавлення за ухвалою слідчого

судді або суду права на відчуження, розпорядження та/або користування майном, щодо якого існує сукупність підстав чи розумних підозр вважати, що воно є доказом вчиненого кримінального правопорушення, яке підлягає спеціальній конфіскації у підозрюваного, обвинуваченого, засудженого, третіх осіб, яке підлягає конфіскації у юридичної особи, а також – для забезпечення цивільного позову, для стягнення з юридичної особи отриманої неправомірної вигоди, для можливої конфіскації майна [1].

Слід зазначити, що з позиції одних вчених-процесуалістів застосування арешту майна здійснюється для запобігання можливості його приховування, пошкодження, псування, знищення, перетворення, відчуження для забезпечення збереження речових доказів; спеціальної конфіскації; конфіскації майна як виду покарання або заходу кримінально-правового характеру щодо юридичної особи; відшкодування шкоди, завданої внаслідок кримінального правопорушення (цивільний позов), чи стягнення з юридичної особи отриманої неправомірної вигоди [4, с. 185]. Інші ж вважають, що залежно від мети цього арешту у певному кримінальному провадженні його фактичними підставами можуть бути: 1) достовірні дані про те, що його незастосування може призвести до втрати майна, яке є речовим доказом; 2) кваліфікація злочину за статтею Кримінального кодексу України, яка передбачає покарання у виді конфіскації майна [5, с. 91].

Слід наголосити, що вважаємо слушною позицію І.Гловюк, котра вважає, що в чинному кримінальному процесуальному законодавстві України так і залишився неусуненим нормативний недолік вирішення питання про арешт в кримінальному провадженні, зокрема, під час розгляду клопотання про арешт майна слідчий суддя має право за клопотанням учасників розгляду або за власною ініціативою заслухати будь-якого свідка чи дослідити будь-які матеріали, що мають значення для вирішення питання про арешт майна (ч. 4 ст. 172 КПК). Хоч це прямо і не передбачено у ч. 4 ст. 172 КПК, аналогічні права повинен мати і суд, оскільки мета застосування цього заходу, процедура ініціації та підстави вирішення питання про арешт майна є однаковими [2, с. 159]. Поділяємо також позицію Т.Зелькіної, що третьою особою, щодо майна якої вирішується питання про арешт, може бути будь-яка фізична або юридична особи. Оскільки вимоги до таких осіб чітко не визначено, на практиці такий підхід означає, що фактично відповідні примусові заходи у вигляді арешту майна можуть бути застосовані до будь-якої особи. Попри те, що в ч. 3 вказаної статті визначено, що третя особа, відносно майна якої вирішується питання про арешт, має права та обов'язки, передбачені КПК України для підозрюваного, обвинуваченого, у частині, що стосуються арешту майна, фактично ці особи є досить вразливими учасниками кримінального процесу та існує низка ризиків порушення їх прав [3, с. 389].

На завершення вважаємо за необхідне констатувати: арешт майна є одним з найбільш поширених процесуальних обмежень майнових прав особи у кримінальному провадженні, і, зокрема, в стадії досудового розслідування кримінальних проваджень. Однак, окремого закріплення чинному кримінальному процесуальному законодавстві України заслуговує поняття майна саме у регламентації окремої норми КПК України, оскільки його дефініції, що закріплені в Цивільному та Податковому кодексах України не охоплюють всієї сутності поняття майно для кримінального провадження.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13.04.2012 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua>.
2. Гловюк І. В. Арешт майна як захист забезпечення кримінального провадження: аналіз новел\ Вісник Південного регіонального центру Національної академії правових наук України. Випуск 8. 2016 р. С. 155 – 160.
3. Зелькіна Т. Є. Сутність та актуальні питання щодо арешту майна в кримінальному провадженні на стадії досудового розслідування\ Юридичний часопис Національної академії внутрішніх справ. Випуск 2 (16). 2018 р. С. 385 – 392.
4. Зінковський І. П. Застосування арешту майна у кримінальному провадженні: деякі проблемні питання\ Вісник кримінального судочинства. Випуск 2. 2017 р. С. 182 – 189.
5. Лепей М. В. Накладення попереднього арешту на майно або на кошти на рахунках фізичних та юридичних осіб\ Митна справа. Випуск 3 (99). 2015 р. С. 89 – 93.